

Swaps, verwerking in de jaarrekening

Dr. R. J. Brakel

1 Inleiding

In dit artikel wordt nader ingegaan op de verwerking in de jaarrekening van het meest succesvolle financiële instrument van de laatste tijd: de swap. Een swap bestaat conceptueel uit een overeenkomst tussen partijen om gedurende een bepaalde toekomstige periode, onder bepaalde voorwaarden, betalingen uit te wisselen. Beide hoofdsoorten, de renteswap en de valutaswap, zullen in het vervolg van dit artikel aan de orde komen. Hierbij beperk ik mij tot de oorspronkelijke toepassing van de swap in combinatie met een geldlening, afgesloten door een onderneming/eindgebruiker (ook 'matched swap' genaamd). Het gebruik van de swap als op zichzelf staand instrument, bijvoorbeeld ten behoeve van speculatie, wordt hier niet besproken.

De swap als financieel instrument kan worden beschouwd als de koploper in een stroom van recent ontwikkelde financiële innovaties. Om de swap in de juiste context te kunnen plaatsen is het goed even op deze achtergrond in te gaan. Nieuwe financiële instrumenten ontstaan doorgaans als reactie op geconstateerde imperfecties in de financiële markten. Dergelijke imperfecties kunnen enerzijds worden veroorzaakt door relatief constante factoren zoals nationale regelgeving, en anderzijds door aanhoudende fluctuaties in bepaalde marktvariabelen, zoals de rentestand en de wisselkoersen. Met name aan deze laatste voorwaarde wordt al geruime tijd voldaan. Het aanbod van innovatieve instrumenten wordt daarnaast mogelijk gemaakt door steeds meer geavanceerde informatietechnologie en toegenomen internationale concurrentie onder financiële intermediairs.

Uit dit krachtenveld van factoren is de swap naar voren gekomen als een van de meest veelzijdige instrumenten om marktperfecties te overwinnen. In de volgende paragraaf wordt dieper ingegaan op de werking van de swap als financieel instrument, aan de hand van enige gestileerde voorbeelden. In paragraaf 3 komt het belangrijkste deel van dit artikel aan de orde, te weten de verwerking in de jaarrekening: waardering en resultaatbepaling. In paragraaf 4 wordt nader ingegaan op de 'disclosure' van informatie omtrent swaps in de jaarrekening.

2 De swap als financieel instrument

Inleiding

De swap berust op een van de oudste en sterkste economische ideeën: het concept van het comparatieve voordeel. Dit concept, dat David Ricardo in 1817 al publiceerde in zijn 'Principles of Political Economy' met als uitgangspunt twee handeldrijvende landen, wordt bij de swap toegepast op twee ondernemingen met verschillende vermogensbehoeften. De werking zal ik trachten duidelijk te maken aan de hand van twee voorbeelden, de eerste met betrekking tot de renteswap, de tweede met betrekking tot de valutaswap. Om onnodige complexiteit te voorkomen wordt geabstraheerd van de rol van de financiële intermediair.

Voorbeeld renteswap

In het geval van de renteswap worden rentestromen van verschillend karakter geruild op basis

Dr. R.J. Brakel studeerde bedrijfseconomie aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Doctoraalexamen in 1988. Sinds 1990 (na het vervullen van de militaire dienstplicht) werkzaam bij Philips, momenteel als plantcontroller binnen de divisie Components.

van tevoren afgesproken regels en gebaseerd op een onderliggende hoofdsom, de 'notional amount' genaamd.

Veronderstel twee Amerikaanse ondernemingen A en B. Onderneming A wordt algemeen als meer kredietwaardig beschouwd dan onderneming B. Dit gegeven zal tot uiting komen in verschillende 'credit ratings'. Op basis hiervan kan A goedkoper lenen dan B, maar het voordeel van A op de variabele markt hoeft niet even groot te zijn als het voordeel op de vaste markt. B heeft dus op zowel de vaste als de variabele markt een *absoluut* nadeel. Echter op de variabele markt heeft B een *comparatief* voordeel. In tabel 1 zijn de leningsvoorwaarden van dit voorbeeld opgenomen. De swap die kan resulteren is opgenomen in figuur 1 en het effect voor de partijen in tabel 2.

Tabel 1: Renteswap

	vast	variabel
A	10,0%	LIBOR + 1,0%
B	12,5%	LIBOR + 2,5%
	2,5%	1,5%

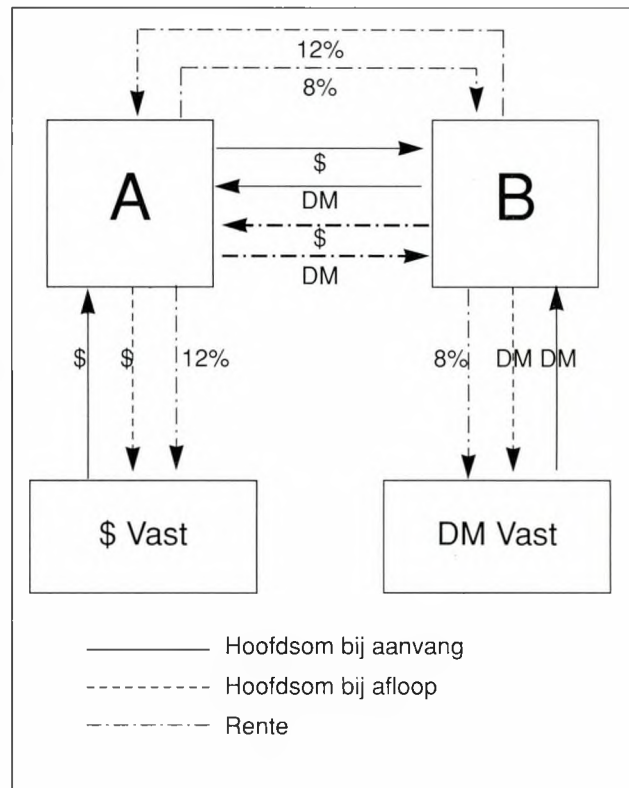
kredietarbitrage mogelijkheid $2,5 - 1,5 = 1,0$

Tabel 2: Renteswap

	A	B
te betalen rente	10,0%	LIBOR + 2,5%
ontvangst uhv swap	10,5%	LIBOR + 1,0%
betaling uhv swap	LIBOR + 1,0%	10,5%
effectief alternatief	LIBOR + 0,5%	12,0%
	LIBOR + 1,0%	12,5%
voordeel	0,5%	12,5%

Op grond van het tevoren te berekenen voordeel dat beide ondernemingen gezamenlijk kunnen behalen (kredietarbitragevoordeel), kunnen zij besluiten tot het ruilen ('swappen') van de leningsvoorwaarden van de beide leningen. Aldus ontstaan de betaalstromen zoals in figuur 1 weergegeven. Onderneming A betaalt per saldo in plaats van een vast, een variabel rentepercenten-

Figuur 1: Renteswap



tage. Onderneming B betaalt in plaats van een variabel een vast rentepercentage. Beide ondernemingen zijn 0,5% goedkoper uit. Hierin komt het voordeel tot uiting dat kon worden behaald omdat de vaste en variabele financiële deelmarkten onderling niet perfect zijn afgestemd. Er is sprake van een zekere scheiding (marktsegmentatie). De verschaffers van leningen tegen variabele rente schatten het onderlinge verschil in kredietwaardigheid tussen A en B anders in dan de verschaffers van leningen tegen vaste rente. Dit voorbeeld heeft betrekking op een zogenaamde vast-voor-variabel renteswap; op vergelijkbare wijze werkt de variabel-voor-variabel renteswap.

Voorbeeld valutaswap

De valutaswap is op het eerste gezicht meer gecompliceerd, maar gaat uit van hetzelfde principe. In dit geval is echter sprake van kapitaalmarkten in verschillende valutagebieden, zodat de ruil van betalingsstromen ook verschillende valuta betreft.

Veronderstel twee ondernemingen: A, een Amerikaans bedrijf met een behoefte aan DM, en B, een Duits bedrijf met een behoefte aan US\$. De leningsvoorwaarden voor de beide bedrijven zijn opgenomen in tabel 3 en resulteren in een kredietarbitrage mogelijkheid van 4,0%. In figuur 2 is een mogelijk af te sluiten swap aangegeven.

Tabel 3: Valutaswap

	VS	DL
A	12,0%	10,0%
B	14,0%	8,0%
	2,0+	2,0+

kredietarbitrage mogelijkheid $2,0 + 2,0 = 4,0$

Tabel 4: Valutaswap

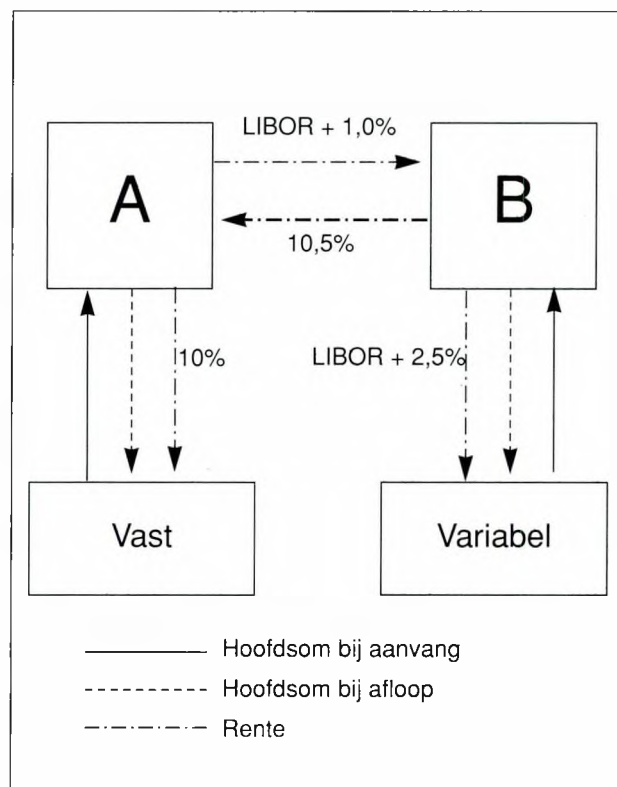
	A	B
te betalen rente	12,0%	8,0%
ontvangst uhv swap	12,0%	8,0%
betaling uhv swap	8,0%	12,0%
effectief alternatief	8,0%	12,0%
	10,0%	14,0%
voordeel	2,0%	2,0%

Onderneming A trekt op de vermogensmarkt US\$ 5 mln. vastrentend aan tegen 12%. Onderneming B trekt eveneens vastrentend DM 10 mln. aan tegen 8%. De swap bewerkstelligt dat A de rente en aflossing op de DM schuld van B betaalt, en dat B hetzelfde doet voor de US\$ schuld van A. Beide partijen behalen in dit voorbeeld een voordeel van 2,0%. Naast de hier behandelde vast-voor-vast valutaswap kan ook sprake zijn van een vast-voor-variabel of een variabel-voor-variabel valutaswap.

Risico

Er zijn meerdere toepassingsmogelijkheden voor de swap. In dit artikel wordt uitsluitend de swap behandeld die, zoals in de voorbeelden, werd afgesloten op basis van een onderliggende lening, de zogenaamde 'matched swap'. Een

Figuur 2: Valutaswap



andere mogelijke toepassing zou bijvoorbeeld kunnen liggen in de speculatieve sfeer. Het risico dat wordt gelopen bij het afsluiten van een swap is van wezenlijk belang. Het is juist de ondoorzichtigheid van de risico's die bezorgdheid doet ontstaan bij toezichthoudende instanties en accountants. Er zijn twee hoofdrisico's waarmee de swap te maken heeft: prijsrisico en kredietrisico.

Het prijsrisico houdt in dat de waarde van de swap kan veranderen door fluctuaties van de rentetarieven (renterisico) of de wisselkoersen (valutarisico). Het kredietrisico wordt gedefinieerd als de kans dat de debiteur niet meer in staat is zijn rente- en aflossingsverplichtingen na te komen. De onderneming die een matched swap afsluit zal dit doorgaans niet direct bij een tegenpartij doen, doch gebruik maken van een financiële intermediair. In feite is deze intermediair dan de tegenpartij. Zolang het grote banken betreft zal het kredietrisico als gering kunnen worden beschouwd.

Het renterisico van de swap is te illustreren aan de

hand van het eerste voorbeeld. Stel dat na het afsluiten van de swap de marktrente gaat dalen. B, die na de swap vast leent, zou nu goedkoper kunnen financieren; A, die variabel leent, is juist gunstiger uit. Aldus krijgt de swap een zekere waarde. Dit renterisico bestaat ook bij valuta-swaps, echter hierbij komt de complicerende factor van de wisselkoersfluctuaties.

Uitgaande van de valuta waarin de onderneming haar financiële rapportage opstelt (rapporteringsvaluta) zijn er voor de onderneming die een valutawap afsluit drie soorten swaps te onderscheiden.

In de eerste plaats de schuld in rapporteringsvaluta die door een swap wordt omgezet in vreemde valuta; in de tweede plaats de schuld in vreemde valuta die wordt omgezet in rapporteringsvaluta; in de derde plaats de schuld die van de ene vreemde valuta in de andere wordt omgezet.

De eerste transactie staat materieel gelijk aan een lening in vreemde valuta in combinatie met een termijncontract. Zowel de hoofdsom als de swapbetalingen zijn onderworpen aan valutarisico.

Bij de tweede transactie bestaat noch voor de hoofdsom, noch voor de swapbetalingen valutarisico. Integendeel, de bestaande mate waarin men aan valutarisico blootstaat (valuta exposure) wordt afgedekt door middel van de swap.

In het laatste geval is wederom sprake van valutarisico, zowel voor de hoofdsom als voor de swapbetalingen. Immers, de schuld luidt ook na afsluiten van de swap, in vreemde valuta. Deze drie risicoposities worden in de volgende paragraaf uitgewerkt met betrekking tot de waardering van swaps.

3 Waardering

Inleiding

In deze paragraaf wordt het al dan niet opnemen van swaps in de balans besproken, alsmede de resultaatbepaling. Hierbij wordt uitgegaan van een aantal principes, dat als algemeen aanvaard moet worden beschouwd.

Deze principes zijn het voorzichtigheidsprincipe, het realisatieprincipe, het matching principe en het continuïteitsprincipe.

Het voorzichtigheidsprincipe schrijft voor dat winsten slechts mogen worden genomen als zij voldoende zeker zijn, terwijl verliezen moeten worden genomen op het moment dat zij als zodanig worden herkend. Het realisatieprincipe houdt in dat winsten pas mogen worden genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Kostentoerekening op basis van het matchingprincipe houdt in dat kosten worden genomen in de periode dat de desbetreffende opbrengsten worden verantwoord. Het continuïteitsprincipe ten slotte houdt in dat ervan moet worden uitgegaan, dat de onderneming haar activiteiten zal blijven voortzetten.

Specifieke regelgeving op het gebied van swaps ontbreekt vooralsnog. In Nederland zijn bepalend Titel 9 BW2 en de Richtlijnen van de Raad voor de Jaarverslaggeving, omdat deze het meest zijn uitgewerkt en expliciet op bepaalde redeneringen zijn gebaseerd.

Opnemen op de balans?

In de eerste plaats luidt de vraag of vorderingen en verplichtingen uit hoofde van de rente- of valutawap op de balans opgenomen moeten worden. De volgende alinea uit de Richtlijnen is van toepassing (1.05-01/105):

'In de regel worden rechten en verplichtingen voortvloeiende uit eenzelfde overeenkomst niet in de balans opgenomen indien en voor zover noch de rechtspersoon noch zijn tegenpartij op de balansdatum heeft gepresteerd(..). Opneming in de balans is wel noodzakelijk wanneer de nog te ontvangen prestaties en tegenprestaties niet meer met elkaar in evenwicht zijn(..).'

In deze tekst wordt in de eerste plaats impliciet verondersteld dat rechten en verplichtingen uit dezelfde overeenkomst juridisch compensabel zijn. Dit volgt niet vanzelfsprekend uit de aard van het swapcontract, aangezien deze overeenkomst vertoont met twee aparte combinaties van rechten en verplichtingen. Echter, deze complicatie wordt contractueel opgevangen, getuige passages van die strekking in de veelgebruikte swapstandaardcontracten.

In de tweede plaats wordt als eis gesteld de gelijkheid van de nog te ontvangen respectievelijk

te leveren prestaties en tegenprestaties bij het afsluiten van de swap. Hieraan is voldaan, immers enerzijds is op afsluitdatum inderdaad nog niet gepresteerd, anderzijds is op dat moment de (contante) waarde van de toekomstige betaaldstromen gelijk aan nul.

Derhalve dient de hoofdsom bij valutaswaps op het moment van het aangaan van de swaps niet tot uiting te komen op de balans. Deze conclusie geldt evenzeer voor renteswaps.

Resultaatbepaling

Voor de resultaatbepaling bij swaps is het primair van belang of we de swap als een individueel instrument moeten beschouwen, dan wel als een instrument gekoppeld aan een andere transactie (lening). Indien een dergelijk verband tussen de swap en een onderliggende lening gelegd kan worden, betekent dit dat de verwerking zou kunnen geschieden conform de verwerking van die onderliggende lening. In Nederland, zoals in de meeste andere landen, worden wijzigingen in de waarde van leningen uit hoofde van rentefluctuaties (de contante waarde) niet op het moment van ontstaan als resultaat beschouwd. In Nederland is dit vastgelegd in Richtlijn 1.03-13b/505.

Indien men een swap, afgesloten op een specifieke lening, gelijkelijk wenst te behandelen, zouden ook waardeveranderingen van de swap als gevolg van rentefluctuaties niet op het moment van ontstaan als resultaat mogen worden beschouwd.

In de literatuur wordt een aantal criteria genoemd voor een dergelijke behandeling van swaps, waarvan de meest toepasbare uitgaat van de aansluiting van de voorwaarden van de swap op de voorwaarden van de lening. Dit betreft de situatie zoals in de voorbeelden in de voorgaande paragraaf geschetst. Swap en lening zijn 'tailor made'. Er is sprake van een matched swap. De verwerking van de swap kan dan worden gebonden aan de verwerking van de lening.

Voor matched renteswaps ontstaat nu de volgende situatie.

Materieel is sprake van de ruil van leningen van verschillende rentestructuur. De hoofdsommen komen, zoals betoogd, niet op de balans. Ook het

feit dat op balansdatum de swap een zekere waarde kan hebben gekregen komt niet tot uiting als gevolg van de koppeling tussen instrument en lening.

Een andere vraag betreft de verwerking van de betalingen die uit hoofde van de swapovereenkomst worden gedaan (swapbetalingen).

Indien we de gedachte volgen, dat een swap een instrument vormt om een onderliggende schuldpositie te modificeren (met deze schuldpositie bestaat een duidelijke koppeling), is het onjuist de swapbetalingen in totaliteit te verantwoorden onder betaalde c.q. ontvangen rente.

De economische realiteit is, dat alleen het saldo van deze swapbetalingen een component van de rentekosten/opbrengsten vormt. Met deze benadering wordt voldaan aan het inzichtvereiste.

Immers, de economische essentie van de swap is meestal het verlagen van de rentekosten.

Evenals de renteswap kan de valutaswap worden gezien als een ruil van leningen. De hoofdsommen komen evenzeer niet terug in de balans op basis van compensatie.

Een valutaswap is vergelijkbaar met een renteswap in verschillende valuta. Dit betekent dat bij het afsluiten van de swap contant bedragen worden geruild. Deze contante ruil veroorzaakt geen balansverlenging, de geruilde bedragen hebben op het moment van de ruil dezelfde waarde. Een bestaande schuld in een bepaalde valuta wordt omgezet in een andere valuta. Op termijn vindt weer terugruil plaats.

Een volgende vraag is of de veranderde valutastructuur terugkomt in de balans. Echter, de verplichtingen van de oorspronkelijke schuld rusten nog altijd op de onderneming. Op basis van deze overweging kan worden geconcludeerd dat de schuld in principe ongewijzigd in de balans dient te worden opgenomen. De conclusie luidt dat op het moment van afsluiten van de swap geen consequenties bestaan voor de waardering van de onderliggende schuld. Op een latere balansdatum kan de swap echter door veranderde valuta- en rentecondities een zekere waarde hebben gekregen.

Deze waarde kan voortkomen uit rentefluctuaties.

In dat geval bestaan geen gevolgen voor de waardering, analoog aan de renteswap. Dit zou anders zijn indien men er allerwege toe over zou gaan leningen tegen contante waarde te waarderen.

Waardering tegen nominale waarde is echter gebaseerd op matching; de rentelasten worden niet als zodanig niet op basis van prijsveranderingen maar op basis van het verloop van perioden toegerekend.

Daarnaast kan de valutaswap haar waardeverandering ontlenen aan een verandering van de wisselkoersen.

We zullen bij de behandeling van deze problematiek in eerste instantie uitgaan van een schuld in rapporteringsvaluta geswapt naar vreemde valuta.

Er zijn twee benaderingen mogelijk met betrekking tot de waardering van de mate waarin de swap de onderneming blootstelt aan valutarisico (valuta exposure); de formele benadering en de materiële benadering.

Uitgaande van de formele benadering wordt de exposure uit hoofde van de swap volledig off-balance-sheet gehouden. Een eventueel valutaresultaat wordt genomen als de swap wordt afgewikkeld (in principe het eind van de looptijd of eventueel een eerder tijdstip). De verwerkingswijze voldoet niet aan het inzichtvereiste. De weergave van de vermogenspositie is niet in overeenstemming met de werkelijkheid. Immers, aldus kunnen leningen in vreemde valuta worden aangetrokken zonder dat gedurende de looptijd valutaresultaten worden verantwoord. Tevens voldoet deze methode niet aan het matching principe. Immers, in principe is het verschil in wisselkoers bij het afsluiten van de swap en het afwickelen van de swap aan de tussenliggende perioden toe te rekenen.

Bij de materiële benadering gaat men uit van de werkelijke situatie: substance over form. Materieel is sprake van een lening in vreemde valuta. Per balansdatum wordt een ongerealiseerd valutaresultaat geconstateerd. Men kan dan het samenstel lening en swap behandelen conform de situatie van een ongedekte schuld in vreemde valuta.

In dat geval wordt de schuld per balansdatum in vreemde valuta uitgedrukt, omgerekend tegen de eindkoers (koers per balansdatum) naar rapporteringsvaluta. Uit deze omrekening is vervolgens een resultaat af te lezen. Deze verwerkingswijze is conform Richtlijn 1.03-18/907: de transacties die per balansdatum nog niet zijn afgewikkeld noch zijn afgedekt met termijntransacties, dienen tegen eindkoers te worden opgenomen.

In principe dienen koersverliezen onmiddellijk ten laste van het resultaat te worden gebracht (Richtlijn 1.03-18/909). Koerswinsten mogen eventueel toegerekend worden aan de resterende looptijd, maar dienen bij voorkeur ook onmiddellijk ten gunste van het resultaat te worden gebracht (Richtlijn 1.03-18/910). Slechts in uitzonderingsgevallen kunnen koersverschillen, buiten het resultaat om, rechtstreeks in het eigen vermogen worden verwerkt.

Het nadeel van deze methode is dat de formele situatie wordt genegeerd: de juridische schuld komt niet tot uiting in de balans. De methode geeft echter de valutaire positie van de onderneming weer.

Nadeel van beide benaderingen is incongruentie met het voorzichtigheidsprincipe. Het is maar de vraag in hoeverre de valutaresultaten werkelijk gerealiseerd zullen worden. Immers, indien de tegenpartij haar swapverplichtingen niet nakomt zal ook geen realisatie plaatsvinden. Dit probleem kan worden opgevangen door alleen ongerealiseerde verliezen te nemen per balansdatum en winsten pas te nemen bij het afwickelen van de swap.

Deze laatste methode raakt internationaal echter steeds meer in onbruik.¹

Overigens moet worden bedacht dat het probleem van de verwerking van ongedekte swapposities vrij academisch is. Een voorzichtige ondernemer zal zijn valuta exposure afdekken door middel van een termijncontract (of heeft zijn valutapositie ingenomen wegens activiteiten waarvan de valutapositie als een hedge zou kunnen dienen), waarmee de verwerking van de positie kan plaatsvinden naar analogie van het navolgende.

Indien sprake is van een schuld in vreemde valuta

geswapt naar rapporteringsvaluta loopt de onderneming wel valutarisico op de hoofdsom, maar heeft hij dit afgedekt op een wijze vergelijkbaar met een termijncontract. De verwerking van de swap kan in dit geval gebeuren analoog aan de verwerking van valutatermijncontracten.

Een mogelijkheid is dat de onderliggende schuld wordt gewaardeerd tegen swapkoers. Op deze wijze komt de werking van de veranderde wisselkoersen tijdens de looptijd van de swap niet tot uiting in de waardering van de onderliggende schuld.

Indien sprake is van een schuld in de ene vreemde valuta geswapt naar de andere vreemde valuta wordt de exposure op de hoofdsom niet afgedekt, maar verschoven. Formeel is sprake van vreemde valuta 1, materieel van vreemde valuta 2. Indien we de formele situatie laten prevaleren is echter niet zozeer sprake van resultaten die niet tot uiting komen in de jaarrekening, maar resultaten die wel tot uiting komen maar niet de juiste resultaten zijn. Ook hier moet substance over form worden toegepast.

Rest ons de verwerking van valutaresultaten op swapbetalingen. De swapbetalingen en -ontvangsten worden omgerekend tegen de wisselkoers per transactiedatum. Het saldo van betalingen en ontvangsten wordt als rentecomponent opgenomen. Hoewel in principe, in de gevallen waarin sprake is van valuta exposure op de swapbetalingen, zowel een rentecomponent als een valutacomponent in het resultaat kan worden onderscheiden, is het zeer de vraag of het zinvol is deze te scheiden. Het is aan te bevelen aldus te werk te gaan: op het moment van betaling wordt het te betalen bedrag in vreemde valuta omgerekend tegen de transactiekoers. Dit bedrag in rapporteringsvaluta wordt vergeleken met te ontvangen bedrag in rapporteringsvaluta. Het verschil wordt opgenomen als rente.

Het afwickelen van swaps

Een swappositie kan tussentijds worden afgebroken (afgewikkeld). Dit kan vrijwillig geschieden door het afsluiten van een swap-reversal, swap-sale of swap close-out.² Daarnaast kan het voor-

komen dat de tegenpartij haar verplichtingen niet meer nakomt. In al deze gevallen wordt de oorspronkelijke schuld weer van kracht. Echter, de kans is groot dat op het moment van afwickelen een bepaald resultaat wordt 'gerealiseerd'. Dit resultaat is in principe gelijk aan de waarde van de swap op dat moment.

Er zijn twee extreme opties om het resultaat bij afwikkeling (afwikkelingsresultaat) te verwerken. De eerste is dat winsten en verliezen direct in de resultatenrekening worden opgenomen. De tweede is dat winsten en verliezen worden gespreid over de resterende looptijd van de onderliggende schuld.

Het EITF in de VS heeft zich op laatstgenoemde standpunt gesteld.³ Dit op basis van de analogie met FAS 80: Accounting for Futures Contracts. In FAS 80 is bepaald dat, indien een transactie als dekkingstransactie (hedge) van een positie wordt erkend, resultaten op deze transactie onderdeel vormen van deze positie. Met andere woorden, ook al wordt het futures contract beëindigd, de resultaten blijven deel uitmaken van de onderliggende positie.

Deze benadering is een logisch voortvloeisel uit de hiervoor besproken linkage tussen instrument en lening. Analoog hieraan geldt, volgens de EITF, dat afwikkelingsresultaten op een swap niet direct genomen dienen te worden, maar dienen te worden gespreid over de resterende looptijd van de onderliggende schuld.

Deze stellingname is des te beter te begrijpen indien wij ons realiseren dat in de VS minder nadruk op het voorzichtigheidsprincipe wordt gelegd.

In Nederland echter speelt het voorzichtigheidsprincipe een sterkere rol, en zal het voor de hand liggen om de verliezen direct te nemen en winsten te passiveren.

4 Disclosure

Tot slot van dit artikel zal aandacht worden besteed aan de informatie over swaps in de jaarrekening.

De meest belangwekkende ontwikkeling op dit gebied betreft de onlangs uitgekomen Statement

of Financial Accounting Standards No.105: Disclosure of Information about Financial Instruments. Deze publikatie maakt deel uit van een veelomvattend project over financiële instrumenten en off-balance-sheet financiering, hetwelk in 1986 al aan de agenda van de FASB werd toegevoegd.

In SFAS 105 worden de volgende soorten informatie omtrent financiële instrumenten vereist:

Ten aanzien van instrumenten met off-balance-sheet risico

Verstrekt dient te worden per type financieel instrument:

- a de hoofdsom (of notional amount);
- b de aard van de contractvoorwaarden, waarbij aandacht wordt besteed aan:
 - 1 het kredietrisico en prijsrisico;
 - 2 de vereiste kasstroom;
 - 3 de accounting policy.

Ten aanzien van instrumenten met off-balance-sheet kredietrisico

Verstrekt dient te worden per type financieel instrument:

- a de maximale exposure in verband met wanprestatie van een tegenpartij (zonder rekening te houden met eventueel verkregen zekerheden);
- b het beleid van de onderneming ter verkrijging van zekerheden in dit kader.

Ten aanzien van concentraties van risico's

- a informatie over de aard van de concentratie;
- b de exposure met betrekking tot de risicoconcentraties (zonder zekerheden);
- c het beleid ten aanzien van het verkrijgen van zekerheden in dit kader.

De FASB eist derhalve gedetailleerde informatie, met name gericht op het kredietrisico van de onderneming.

Het is de vraag of dergelijke uitgebreide informatie in de Nederlandse situatie van toepassing zou kunnen zijn. Er moet mijns inziens onderscheid gemaakt worden tussen enerzijds het voldoen aan het inzichtvereiste en anderzijds het verstrekken van zoveel mogelijk informatie. Op

grond van dit inzichtvereiste kan voor de Nederlandse situatie het volgende worden aanbevolen.

Ten aanzien van de op te nemen informatie kunnen drie soorten worden onderscheiden:

- 1 informatie over de waarderingmethode;
- 2 informatie over de aard en omvang;
- 3 informatie over de betrokken risico's.

Informatie over de waarderingmethode

Hieronder wordt vermeld welke soorten swaps de onderneming heeft afgesloten, en welke waarderingmethode is gebruikt bij de verwerking in de jaarrekening. Dergelijke informatie kan bij de bespreking van vreemde valuta worden gevoegd.

Informatie over aard en omvang

Op basis van het inzichtvereiste dient uit de balans en de toelichting daarop de samenstelling naar voren te komen zoals deze werkelijk is: substance over form. Hieruit volgt dat bij het opnemen van gegevens in de toelichting uitgegaan moet worden van de materiële situatie zoals die bestaat met inbegrip van eventueel afgesloten swaps. Mijns inziens is het vervolgens niet noodzakelijk nadere informatie te verstrekken over de omvang van de swaptransacties. Deze informatie zou weinig aan het inzicht toevoegen aangezien al voldaan is aan het geven van inzicht in de materiële samenstelling van de schulden.

Informatie over de betrokken risico's

Voor de onderneming die een matched swap heeft afgesloten bij een grote bank, waarbij het kredietrisico beperkt blijft, is het niet noodzakelijk informatie omtrent de contante waarde of marktwaarde van de swap te verstrekken.

Literatuur

- Anlt B. (ed.), *Swap Finance I en II*, Euromoney publications, 1986.
- Financial Accounting Standards Board (FASB), *Disclosure about Financial Instruments*, maart 1990.
- Financial Accounting Standard Board (FASB), *Draft Statement of Principles; Financial Instruments*.
- Gertenbach L. V., *Financiële innovaties: Swaps, swaps en swaps, Bank- en Effectenbedrijf*, okt. 1985.

Gresh L., Swaps: Risk Control, *Euromoney Seminar Transcripts*, Euromoney conference: Accounting and Risk Control for Treasury Products, London, 11-12 maart 1987.

Haan H. P. de, De verwerking van interest rate- en currency swaps, *De Accountant*, nr. 8 en 9, april/mei 1987.

Out B., *Transmarktprocessen*, VU uitgeverij, Amsterdam, 1987.

Price Waterhouse, *Hedging: Foreign Exchange and Interest Rate Swaps*, Butterworths, London, 1984.

Sampers P. A. M., Interest rate swaps: Belang voor de ondernemer en verwerking in de jaarrekening, *Maandblad Bedrijfsadministratie en Organisatie 91*, 1987.

Wirahadiraksa R. H., *Een beknopt overzicht van financiële innovaties*, Interne VU publikatie, vakgroep financiering, sept. 1987.

Wishon K. en Lorin S. Chevalier, Interest Rate Swaps-Your Rate or Mine? *Journal of Accountancy*, sept. 1985.

Noten

- 1 FASB Draft Statement of Principles
- 2 zie voor omschrijving Antl, Swap Finance
- 3 Emerging Issues Task Force, commissie FASB.